

İsfahân Peşrevi

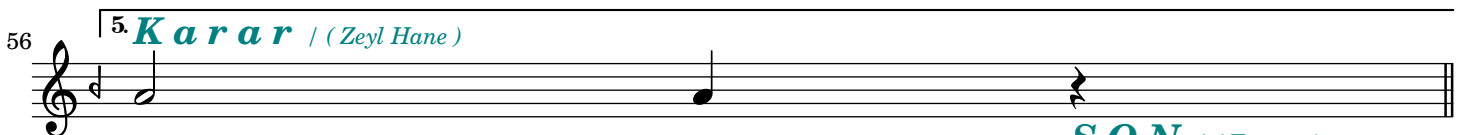
Ne y

Hattat Neyzen **Emin** (Dede) **Yazıcı**

Usûlü : **Devr-i Kebir** [28 / 4]

1 . H a n e / (Hane-i Evvel) / (Serhane)





Hattat Neyzen

Mehmed Emin Yazıcı**Emin Dede**

[1883 - 1945]

Hattat ve neyzen Emin Yazıcı 1883 yılında İstanbul'un Tophâne semtinde Türkücü Mahallesi'nde doğdu. Büyükbabası Galata Köprüsü'nün "mültezim" i Ömer Efendi, babası Hırka-i Saaded Camii hatibi Hâfız Sabri Efendi'dir. Tophâne'deki Sirkeci İlkokulu'nu bitirdikten sonra Fevziye Rüştîyesi ve Dersaadet İdadisi'nde orta öğrenimini tamamladı. İki yıl "Hukuk Mektebi" ne devam ettiyse de bitiremedi. Süleymaniye Medresesi'ne devam ederek, Kadiasker Tophaneli Hâşim Efendi'den yetiştirmesi ve Fevziye Rüştîyesi öğretmenlerinden Nuri Efendi'den "Câmi Dersleri" okuyarak "icâzet" aldı. İlk resmi görevi 1902 yılında atandığı "Posta-Telgraf Nezareti Mektûbi Kalemî" ndeki katipliğidir. I.Dünya Savaşı sırasında (1914) "Erkan-ı Harbiye-i Umûmî Reisliği" yani Genel Kurmay Başkanlığı "Harita Şubesi" ne sınavla hattat olarak girdi. Bu tayin Bursalı Hattat Reşid Efendi'nin emekli olmasından sonra yapılmıştır.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Genel Kurmay Başkanlığı Ankara'ya taşınınca, bir süre Harita Genel Müdürlüğü'nde çalıştı ve buradan emekli olarak İstanbul'a yerleşti. 1943 yılında felç geçirdi ve yatağa mahkum oldu. Nihayet 4 Şubat 1945 tarihinde hayata gözlerini yumdu. Eyup Mezarlığı'nda, ağabeyi hattat Ömer Vasfi Efendi'nin mezarının yanına defnedildi. Dr.Fahri Celal Göktulga ölümünden iki gün sonra şu satırları yazmış:

"... Tophâne'deki kendi gibi tarihi evinde halilesinin dostlarının, talebelerinin kolları arasında çocuk gibi tertemiz bakan mavi gözlerini kapadı. Sağ tarafına inme inmişti. Güzel ve zarif elleri neyin perdelerine zaten bakacak halde değildi. Cumartesi günleri Hakkı Süha, Hicabi, Süleyman (Erguner), Ressam Halil gibi neyimizi ondan öğrenmiş şakirdleri yatağının etrafına toplanırdık. Sol elinin parmaklarıyla usul tuta tuta yine başta idi. Yanlışları titrek sesle düzelterek, olmayacak şed yollarını tarif ederek, yine üstad idi. Şakirdleri onun eserlerini dört-beş ney ile çalarlarken, o yüzde yüz alaturka evinin her bucağı –burada bir başka hava var der gibi feryad ederdi. Emin Dede mûsikimizin son büyük temadisi ve son ustasıdır; fakat o aynı zamanda tam manası ile halis bir Türk idi de. Zannederim hiçbir ihtirası, pul fikri, hattâ otomobil gürültüsü bile evinin huzuruna giremedi. Üstü hatırlara örtülü sehirlerde diz çökülür oturulurdu. Sokak kapısının önünde pabuçlar çıkarılır; terlikler giyilirdi. Orada elektrik ampulleri bile birer kandil tevazu ile titrerdi. O evde sesler mûsiki, rüzgârlar beste, muhavere edep, ziyaretçiler tevazu sahibi idiler..."

Ölümü dolayısıyla Tahir Olgun'un yazmış olduğu tarihi şiir şudur:

Nây-i takdir-i Hudâ nağmezen-i cûş-â-cuş / "İrcii" nâlesinin mesti Cihan'da her gûş / Şu fena alemine konmuş olanlar göçüyor / Bakılırsa görülür mehd ile makber hemdûş / Şefkatinden mi aceb halkı çeker sinesine / Ecel unvânı ile dâim açık bir âgûş / Dem-be-dem âleme aksâvar olan hangi kazâ / Etti serneyzeni de tiz sesiyle bihûş / Dönerek uçtu bekâ sâhasına rûhu'l-Emin / Rahmetü mağfiretin sâgarını eyleye nûş / Feyzine mazhar olup Hazret-i Mevlânâ'nın / Eylesin ruh-i revânı orada cuş u hurûş / Düştü gülbang-i esef şes cihete ey Tâhîr / Mutrub-i bezm idi neyzenbaşı oldu hâmuş / (H.1364)

Usta bir hattat olan Emin Efendi, ilk yazı derslerini, Fevziye Rüştîyesi öğretmenlerinden Çukurcalı Kadri Efendi'den alarak sülüs ve nesih türü yazıyı öğrendi. Ağabeyi Ömer Vasfi Efendi'den celi türünü öğrenerek özellikle bu yazıda ustalaştı. Hattat Sami Efendi'den yararlandı. Bununla birlikte az yazı yazmış, öğrenci yetiştirmemiştir. Hat sanatı tarihinde çok ustaca yaptığı "yazı taklitçiliği" ile tanınır. Hat sanatında önemli bir özellik sayılan bu alanda Şeyh Hamdullah, Hâfız Osman, Mustafa Rakım, Mahmud Celâleddin ve Şevki Efendi'yi asıllarının aynı sayılabilecek bir başarı ile taklit etmiştir. "Yazıcı" soyadını hattatlığı sebebi ile almıştır.

Mûsikide ilk hocası Tophâne Nusretiye Câmii Hâfız Hâşim Efendi'dir. Bu hocasından ilk kez Nâyî Osman Dede'nin rast makamındaki âyini geçti. Daha sonra Galata Mevlevihânesi kudümzenbaşı Raif Dede ile Ahmed Celâleddin Dede'den âyinleri öğrendi. Hopçu-zâde Ahmed Efendi'ye devam ederek başta ilâhi ve durak olmak üzere başka dini eserler, en önemlisi mir'aciyenin düğâh, segâh, saba, müstear bahirlerini elde etti. Mir'aciyenin bu bölümleri ile pek çok dini eseri notaya aldı. Ahmed Celâleddin Dede'nin ölümünden sonra mir'aciyenin eksik kalan bölümü olan Hüseyin bahrini kardeşi Rıza Efendi'den tespit etti.

Türk dini ve sanat mûsikisi eserlerinin en doğrusunu bilen bir sanatkâr olan Bolahenk Nuri Bey'den çok yararlandı. Onun karıcığâr ve bûselik makamlarındaki âyinlerini bizzat bestekârından öğrenerek notaya aldı. Bu dersler Nuri Bey'in ölümüne kadar sürdü. Rauf Yekta Bey'den Hamparsum notası ve nazariyat, neyzen Şevket Gausi Bey'den Batı notası dersleri aldı. Hüseyin Fahreddin Dede ile belediye altıncı dâire muhasebecisi Sadık Bey'den saz eserleri ve fasullar geçerek bunları notaya aldı.

Ney hocası Aziz Dede'dir. Ağabeyi ile Hattat Sami Efendi'ye devam ettiği yıllarda. Sami Efendi de Aziz Dede'den ney dersi aldığı için, ara sıra Emin Efendi'ye ney üfletir. "Bu oğlanda kudemâ tarzı var, işittikçe safalanıyorum" dermiş. Aziz Dede'den ilk Şevk-u Tarab peşrevini öğrenerek , hocasının takdirini kazanmıştı. O yıllarda Galata Mevlevihânesi neyzenbaşı olan Hakkı Dede'den yararlandı. Hakkı Dede'nin ölümü üzerine Galata Mevlevihânesi kudümzenbaşı oldu. Musa Süreyya Bey'in müdürlüğü sırasında Darülehân'a ney öğretmenliğine getirildi. Klasik ney icrasının son ustalarından olduğu kabul edilir. Çeşitli kaynaklarda "Neyzen Emin Dede" olarak adı geçtiği halde "Dede" değildir. Notaya aldığı eserlerde Hamparsum notasının kullanmıştır. En büyük özelliği tahriği sevmemesi, hem kimden aldı ise eserlerde hiçbir değişiklik yapmadan, en ufak ayrıntısına kadar notaya almasıdır. Birçok araştırmacının yaptığı gibi aksine eserlere kendiliğinden bir şeyler katmamış otantik özelliğini korumuştur. Böylece çok güvenilir bir koleksiyon ortaya çıkarmıştır.

Terbiyeli, nazik, sanatkâr tavırlı, alçak gönüllü bir kimse olan Emin Efendi hiçbir kıskançlık gözetmeden her isteyene bildiğini öğretmeye çalışan bir yaratılıştaydı. Mûsiki alanında bayati, dîkşede, isfahan, kürdîlihıcakzâr, rûyi irak, süzidil, süzinak makamlarından peşrevleri, neva makamından saz semaisi, müstear makamında tamamlanmamış bir Mevlevî âyini kalmıştır. Peşrevlerinde devrikebir aruzuna uygunluk kusursuzdur ve makamların seyir ve hareketini ustaca aksettirmiştir.

Kaynak : Dr. M. Nazmi Özalp << Türk Musikisi Tarihi >>

Devr-i Kebir Usûlü

"Büyük devir / usul" anlamına gelen bu tabir 28 zamanlı bir büyük usulün adıdır. Bir yürük semâi, iki sofyan ve yine bir yürük semâi, iki sofyanın bir araya gelmesinden meydana gelmiş olup (6+4+4+6+4+4=28) 28/8'lik birinci ve 28/4'lük ikinci mertebeleri kullanılmıştır. Bunlardan yaygın şekilde kullanılan ikinci mertebeye karşılık bilhassa Mevlevî âyinlerinin üçüncü selâmlarının ölçüldüğü birinci mertebeye bunun dışında çok az rastlanır.

XV. yüzyıldan bu yana pek çok eserin ölçüldüğü devr-i kebir usulünün ikinci mertebesi, zaman içinde ilk şeklindeki bazı varuslarının vevlelendirilmesi (küçük varuş parçalarına ayrılması) suretiyle vevlelendirilmiş şekli icra edilmektedir. Bu değişiklik sebebiyle usulün yapısı 6+4+4+6+4+4 yerine 6+4+6+4+4+4 tarzına dönüşmüş kabul edilebilir. Usul mertebelerinin şematik olarak gösterildiği aşağıdaki şekilde usulün eski yapısı çizimin altında belirtilmiştir.

Âhenkli ritmik bir yapıya sahip olan bu usul, özellikle peşrevler başta olmak üzere kâr, beste, Mevlevî âyinlerinin üçüncü selâmları, tevşih ve bazı ilâhilerde kullanılmıştır. Ancak usulün bestelerde kullanılışı ayrı özellik gösterir. Devr-i kebir usulüyle daha çok "ikinci beste"ler ölçülmüştür. Bunlarda bir mısra iki usulden meydana gelir; mısraı takip eden terennüm kısmı da bir veya iki usulden teşekkül eder. İki usulden oluşan terennümlerin birinci usulünde ikâi (ritmik/usulî) terennüm, ikincisinde mısraın sonundan alınmış bir bölüm yer alır. Terennümün bir usul tuttuğu bestelerde ise sadece lafzî terennüm bulunur. Buna göre devr-i kebir usulüyle ölçülmüş bestelerde her hâne bir usullü terennümde üç usul, iki usullü terennümde de dört usulden meydana gelir.

Muzaaf Devr-i Kebir. Eski nazariyat kitaplarında devr-i kebir usulü 14 zamanlı olarak gösterilmiş ve 14/2 ile 14/4'lük iki mertebesinin olduğu belirtilmiştir. Bunlardan 14/2'lik mertebenin günümüzdeki 28/4'lüğe, 14/4'lük mertebenin de 28/8'lik mertebeye karşılık olduğu görülmektedir.

Devr-i Kebir D a r b Usûlü

- 1 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 2 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 3 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 4 . Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 5 . Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 6 . Darb : (Te) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
- 7 . Darb : (Ke) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
- 8 . Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 9 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 10 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 11 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Zayıf]
- 12 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 13 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 14 . Darb : (Ta-Aa) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 15 . Darb : (He-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 16 . Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 17 . Darb : (Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
- 18 . Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 19 . Darb : (Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Kaynak :

1) ' Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm ', M. Hurşit UNGAY

2) ' Türk Mûsikisi Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Vevleleri ' İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]